

recenzije

Luigi GIUSSANI, *Izazov kršćanstva*. Podrijetlo kršćanske pretenzije, prevele Marija Brigljević Gozze i Ivana Gozze, Verbum: Split, 2004, 167 str.

Crkveni pokret *Comunione et Liberazione*, koji djeluje i u Hrvatskoj, upoznao sam prije nekoliko godina. Radeći s članovima pokreta, bivajući s njima i na školi zajednice, upoznao sam se malo pomalo s djelom don Giussanija. Djelo Luigija Giussanija, utemeljitelja pokreta, vrlo je svježa i nadahnjujuća vizija živog evanđelja u suvremenom svijetu, iskustvo radikalnog zaokreta misli i duha koji preusmjeruje cjelokupno ljudsko biće prema Bogu. To se primjećivalo u uvjerenom svjedočenju mladih u pokretu; upravo to don Giussani ističe i u ovoj knjizi.

Knjiga pomaže u razumijevanju prilaza od religioznog smisla općenito do događaja Isusa Krista, tj. kršćanskoga vjerskog iskustva (knjiga je drugi dio trilogije *PerCorso*; prvu knjigu, *Religiozni smisao*, objavio je Verbum 2002.). Uvod ukratko prikazuje sve značajnije vidove razmišljanja o »religioznom smislu«. Ideja vodilja je svijest da je čovjek oduvijek osjećao potrebu stupiti u odnos s krajnjim »misterijem« te da su ti različiti pokušaji doveli do nastanka različitih »religija«.

Nemoćan da dode do jasnoće i sigurnosti, čovjek je osjetio nužnu potrebu prihvatiti pomoć koju je ponudio sam »misterij«, tj. »objava«. Sve nadilazi jedna izvanredna činjenica: u datom trenutku povijesti čovjek Isus iz Nazareta ne samo da je objavio misterij Boga nego se

je sam poistovjetio s božanskim (usp. str. 50). Analizirajući Kristovo Utjelovljenje, autor ispituje Kristovu »pretenziju« da se sam poistovjeti s misterijem koji je konačni odgovor našim traganjima za smislom života. Prihvati li se da je misterij stvarno ušao u ljudsku egzistenciju i govorio ljudskim jezikom, onda se odnos između pojedinca i Boga više ne zasniva na moralnom, maštovitom, estetskom ljudskom nastojanju, nego na događaju koji zadire u život. Tako je Krist preokrenuo religioznu metodu: u kršćanstvu nije više osoba ta koja traži upoznati misterij, nego se misterij obznanjuje ulaskom u povijest.

Autor pokazuje da nam se trojedini Bog približio u objavi Isusa Krista — to je odlučujuća činjenica svih vremena. Stoga Giussani i zaključuje da, ako nam je Bog očitovao posebnu volju na poseban način u ljudskoj povijesti, ako nam je pokazao put kojim nas privlači sebi, nema više potrebe pokušavati zamišljati Boga; rješenje problema se nalazi u čistom i jednostavnom prihvaćanju ili odbijanju. Autor pokazuje kako je taj događaj počeo privlačiti pozornost, kako je doveo do jasnih uvjerenja, kako je priopćio otajstvo Kristove osobe (Kristova pedagogija samoobjavlivanja), kako je potvrdio njegovu objavu s novim i savršenim poimanjem ljudskoga života.

Don Giussani pita jesmo li spremnost suočavanja s Isusom Kristom, Riječju koja je postala tijelom, ulazeći u osobni odnos s njim, prihvatiti kao odgovor koji je sam Bog dao ljudima kao put prema Bogu. Isus Krist je Put, Istina i Život (Iv 14, 6). Krist poziva na put na kojem su se susreli milost i sloboda. Autor ističe važnost »kršćanskog imperativa« (str. 47–48). Treba riješiti »problem Krista«. Susret s Kristom ne ostavlja čovjeka ravnodušnim, nego treba zauzeti osoban stav. Za osobno uvjerenje vrlo je važna uloga razuma. Naime, traži se razumijevanje istine, a ne lakovjernost. Vjera je pristup razuma istini, priznanje te istine.

Iskrenim tražiteljima istine, onima koji se pitaju o smislu života, onima koji žele nastaviti životom punim smisla, onima koji traže Boga kao odgovor na svoja pitanja, svima onima koji otvoreno i spremno žele razmišljati o takvim pitanjima, ova knjiga i te kako može pomoći.

Anto GAVRIĆ

Božo VULETA, Rebeka ANIĆ i Ivan MILANOVIĆ LITRE, (ur.) *Kršćanstvo i pamćenje. Kršćansko pamćenje i oslobođenje od zlopamćenja*, Zbornik, izdavači: Split: Franjevački institut za kulturu mira; Zagreb: Hrvatski Caritas, Split 2004, 414 stranica.

U posljednja tri stoljeća na području društveno-humanističkih znanosti primjetno je zanimanje za teme: sjećanje i pamćenje. Filozofi su (a onda i teolozi) većinom ostali neometani kada su sjećanje i pamćenje povezivali s čovjekovom duševnošću, jedinstvenošću njegove individualnosti, te su tako opravdavali jedinstvenost čovjekove osobe.

Krajem osamdesetih godina prošloga stoljeća tema pamćenja doživjela je osobi procvat. Ona je u postmodernoj klimi (od M. Foucaulta do nedavno preminulog J. Derride) u sebi sažimala silnice rasprava koje su se vodile do različitih teoretskih postavki i interesnih područja — od psihologije do politike.

Teme kao samosvijest, duša, duh itd. danas su interesno područje i za druge, prije svega za pozitivne znanosti. Ohrabrene uspjesima neuroznanosti, istraživanja umjetne inteligencije i empiričke psihologije pozitivne znanosti ulaze u ona područja koja su do sada bila rezervirana za filozofiju i teologiju. Riječ je u promišljanju fenomena čovjekove svijesti. Upravo se to područje danas predstavlja kao posljednji »znanstveni« izazov koji dovodi do neslućenoga interdisciplinarnoga rada na području pozitivnih znanosti — tzv. »kognitivnih znanosti«.

Već je sv. Augustin razlikovao svijest u smislu uvida u sadašnjost (sada prisutnih podražaja) od svijesti u kojoj se nečega prisjećamo, tj. kada nešto iz pamćenja u nju dozivamo. Danas o tome raspravljaju hermeneutičari, ali i oni filozofi koji pripadaju tzv. analitičkoj tradiciji. D. Chalmers, primjerice, razlikuje takozvane »easy problems« i »hard problems« (usp. David Chalmers, *The Conscious Mind. In Search of a Fundamental Theory*, Oxford, 1996). Moglo bi se reći da su filozofski izvodi o pamćenju i svijesti uvjetovani ovim razlikovanjem. U tom se sklopu promišljaju s jedne strane sustavi znanja, a s druge strane sustavi vrijednosti.

Zbornik o kojem je riječ ne raspravlja o gore naznačenim pitanjima. Područje o kojemu se u njemu razmišlja uokvireno je onim što čitamo u naslovu — kršćanstvom i problemom oslobađanja od zlopamćenja. Riječ je o određenom vrednovanju povijesti (»povijesne memorije«) uokvirene u naš geografski prostor posljednjih desetljeća. Spomenuta je »povijesna memorija« hitno dijaloško mjesto teologije s filozofijom, psihologijom, sociologijom, politikom i drugim društveno-humanističkim znanostima.

Zbornik slijedi referate simpozija koji se je pod pokroviteljstvom Franjevačkog instituta za kulturu mira iz Splita i Hrvatskoga Caritasa organizirao u Trogiru od 15. do 17. svibnja 2003. godine. Sam je pak simpozij održan u ozračju trećega dolaska pape Ivana Pavla II. u Hrvatsku i nadahnut Papinim projektom »čišćenja pamćenja« najavljenim za veliki jubilej 2000. godine Kristova rođenja.

Za svojega prvoga pohoda Hrvatskoj papa Ivan Pavao II. je u zračnoj luci u Zagrebu 10. rujna 1994. godine kazao da treba promicati kulturu mira, koja se nadahnjuje kulturom snošljivosti i opće solidarnosti. »Ta kultura ne odbacuje zdravo domoljublje, ali ne upada u napast nacionalističkih pretjerivanja i isk-